

บทความวิจัย

## รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง

วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์\*, ปรีชา สามัคคี\*\* ประวิทย์ เนื่องมัจฉา\*\*\*

\* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการพัฒนา

\*\*ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

\*\*\*กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการประมงชายฝั่ง 2) พัฒนารูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งและ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (R & D) กลุ่มตัวอย่าง คือผู้เชี่ยวชาญ 7 คน นักวิชาการ 5 คน กรรมการชุมชน 90 คน รวมทั้งสิ้น 102 คน จากการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสอบถาม การเก็บตัวอย่างน้ำมาวิเคราะห์คุณภาพน้ำ การหาค่าระดับความสอดคล้อง (IOC) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการวิจัยมีดังนี้

1. บริบทการประมงชายฝั่ง พบว่าการประมงชายฝั่งเป็นอาชีพ และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จะต้องดำเนินงานอย่างเหมาะสมและมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้อาชีพประมงชายฝั่งมีความยั่งยืน และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ในเวลาเดียวกัน ลักษณะทางกายภาพของอ่าวปากพนังพบว่า พื้นอ่าวมีลักษณะตื้นเขินมากขึ้น ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ระบบนิเวศของอ่าวเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดผลกระทบต่อประมงชายฝั่ง มีดินตะกอนในอ่าวปากพนังเพิ่มขึ้น สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของชาวประมงชายฝั่งมีรายได้น้อย ซึ่งเป็นผลจากการที่ไม่มีการอนุรักษ์และพัฒนาการประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน กิจกรรมประมงชายฝั่งให้มีรายได้มากขึ้น แต่ชาวประมงชายฝั่งมีปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินในการตั้งถิ่นฐานทำให้ขาดความรักในท้องถิ่นตน มีผลต่อการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐในการประกอบอาชีพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง พบว่า รูปแบบประกอบด้วยขั้นตอน กิจกรรมและการประเมินผล 4 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรเกี่ยวกับประมงชายฝั่ง ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรภาครัฐและประชาชน ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง และด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและการตลาด และมีการกำหนดผลลัพธ์ไว้เฉพาะ โดยข้อเสนอแนะเพื่อรูปแบบมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.86 และมีผลการทดลองคือได้ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงและเพิ่มเติมกิจกรรมแต่ละด้านในรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบทจริงมากขึ้น

3. ผลการประเมินประสิทธิผลจากการใช้รูปแบบ พบว่า มีการวางแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ผู้บริหารท้องถิ่นมีความตระหนักในการร่วมมือกับชุมชน ชาวประมงชายฝั่งมีความสามัคคีในการร่วมกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากร มีแผนพัฒนาอาชีพประมงชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืนเพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวประมงชายฝั่ง

**คำสำคัญ:** รูปแบบ, การสร้างคุณค่าร่วม, การจัดการประมงชายฝั่ง

RESEARCH

## *Creating shared value model in coastal fishery management*

*Vitoon Vejprasit \*, Pricha Samakkhi \*\* Prawit Nuengmatcha\*\*\**

*\* Doctor of Philosophy (Innovation Management for Development) Graduate Studies Nakhan Si Thammarat Rajabhat University*

*\*\* Professor Dr. Pricha Samakkhi Graduate Studies Nakhan Si Thammarat Rajabhat University*

*\*\*\* Assistant Professor Dr. Prawit Nuengmatcha Graduate Studies Nakhan Si Thammarat Rajabhat University*

### **Abstract**

The objectives of this research were to 1) study the context of coastal fisheries 2) Develop a Creating shared value model for coastal fishery management 3) Evaluate the effectiveness of using the shared value model in coastal fishery management. The sampling population were 7 experts in coastal fishery management, 5 academics, 90 community members ,Data were collected by means of the synthesis of documents and research papers, the questionnaire, the focus group, the observation, the interviewing of the coastal fishermen, water analysis instruments the determining consistency by IOC method and content analysis. The result of the study were as follows.

1) The synthesis of documents and research papers revealed that the coastal fishery was an occupation and way of life of the people at Pakpanang Bay. The sustainable of the coastal fishery must be operated promptly and with the participation of all who concerned. And at the same time, the conservation and rehabilitation should be made to enrich the fertility of the bay. It was found that the physical characteristic of Pakpanang Bay was becoming shallower than in the past, causing the change of the ecosystem and the depletion of the coastal resource. An analytic of water quality and sediments in Pakpanang bay showed no effect on aquatic resource. The economic condition of the household was found to earn low income. Studying the best practice showed that, there were many sustainable activities to create shared value which will increase the income of coastal fishermen. And the analysis of the problem and need of the villagers revealed that the villagers need some piece of land for their own. They also need some fund for doing occupation.

2) The results of the development of creating shared value model in coastal fishery management found that the model consists of steps Activities and evaluations in 4 areas which are conservation and restoration of coastal fishery resources Regarding participation of government personnel and citizens The use of appropriate technology for their careers and aquatic product processing and marketing. And with specific secret results set the model has a consistency index of 0.86.

3) The evaluation of the creating shared value model in coastal fishery management has set up a conservation and rehabilitation plan to increase the richness of Pakpanang Bay. The local administrator were realized to work with the coastal community to enrich the Bay. The coastal fishermen were realized in working together to increase their resource which will lead to the better life quality.

**Key words:** Model, Creating Shared Value, Coastal Fisheries Management

## บทนำ

ในยุคปัจจุบันพบว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายด้านได้เสื่อมโทรมลงมาก โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรชายฝั่งเนื่องจากการจับสัตว์น้ำกันมากด้วยเครื่องมือประมงที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพสูง ทำให้ผู้ประกอบการประมงชายฝั่งจับสัตว์น้ำได้น้อย มีรายได้น้อยไม่เพียงพอในการดำรงชีพ ทำให้มีคุณภาพชีวิตไม่ดีเท่าที่ควร ฉะนั้นการเพิ่มปริมาณและคุณค่าทรัพยากรประมงชายฝั่งจึงมีความสำคัญมาก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กล่าวว่า รัฐต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ คุ้มครอง บำรุงรักษา บริหารจัดการ ใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560) ส่วนแผนแม่บทการพัฒนาประมงไทย จัดให้มีองค์กรชาวประมงที่มีส่วนร่วมดำเนินการกับภาครัฐอย่างน้อยจังหวัดละ 1 องค์กร มีการบริหารจัดการประมงโดยชุมชนอย่างเหมาะสม (แผนแม่บทการพัฒนาประมงไทย 2557) จากแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564 ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในด้านการจัดทำพื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุ้มครองระบบนิเวศที่สำคัญ ยกเลิกโครงการที่ทำลายระบบนิเวศและแหล่งอาหารของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่ง ป้องกันการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนที่ผิดกฎหมาย (แผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564) สำหรับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่สร้างข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อรองรับการดำเนินงานของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทำหน้าที่วิเคราะห์ปัญหา วางแผนงาน โครงการ กิจกรรมอนุรักษ์พื้นที่ป้องกันแก้ไขความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ และการจัดการประมงโดยชุมชน (แผนพัฒนาประมงทะเลไทย, 2557)

แนวคิดการสร้างคุณค่าร่วม (Creating Shared Value : CSV) เป็นแนวคิดใหม่ที่เชื่อมโยงการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจไปพร้อมกับการสร้างคุณค่าทางสังคม โดย ไมเคิล อี พอลเตอร์ (Micle E Polter, 2011) และ มาร์ค เครเมอร์ (Mark Kramer) ได้ให้แนวคิดที่ว่าองค์กรธุรกิจหรือองค์กรใด ๆ นอกจากจะพัฒนาธุรกิจของตนแล้วควรพัฒนาคุณค่าทางสังคม โดยการทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพื่อให้ชุมชนเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน เป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชุมชนในท้องถิ่นให้สามารถยกระดับเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สุนิสา กันทะพงศ์, 2529)

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดการสร้างคุณค่าร่วม มาใช้ในการจัดการประมงชายฝั่ง โดยทำการศึกษาในพื้นที่อ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมอ่าวปากพนังมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรชายฝั่ง เช่น สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ คือ กุ้ง หอย ปู ปลาชุกชุมมาก (นิเวศ วนคุณากร, 2546) รวมทั้งป่าชายเลน สัตว์ป่า เช่น กวาง เสือปลา ลิง ค่าง ค้างคาว ชาวประมงในพื้นที่ได้อาหารจากธรรมชาติในอ่าวมาหลายชั่วอายุคน แต่ต่อมาเมื่อเกิดวาตภัยพายุแฮเรียตที่แหลมตะลุมพุก พ.ศ. 2505 ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง สัตว์น้ำลดน้อยลงและบางชนิดสูญพันธุ์ไปจากอ่าว และต่อมาใน พ.ศ. 2547 ได้มีการสร้างเขื่อนปิดกั้นแม่น้ำปากพนังเพื่อเก็บกักน้ำจืดไว้ในพื้นที่และป้องกันน้ำเค็มไม่ให้ไหลขึ้นไปท่วมพื้นที่เกษตรของกลุ่มน้ำปากพนัง (โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ตามพระราชดำริ 2547) ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ สัตว์น้ำที่เคยว่ายขึ้นลงระหว่างแม่น้ำปากพนังกับอ่าวไทยไม่สามารถขึ้นไปวางไข่หรือออกไปเจริญเติบโตในอ่าวได้ ทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ไปจากอ่าวไม่น้อย ในระยะต่อมาการประมงมีความทันสมัยขึ้น เรืออวนลาก อวนรุน มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสามารถจับสัตว์น้ำได้ครั้งละมาก ๆ โดยเฉพาะปลาเบ็ดและลูกปลานขนาดเล็ก ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำร่อยหรอลง

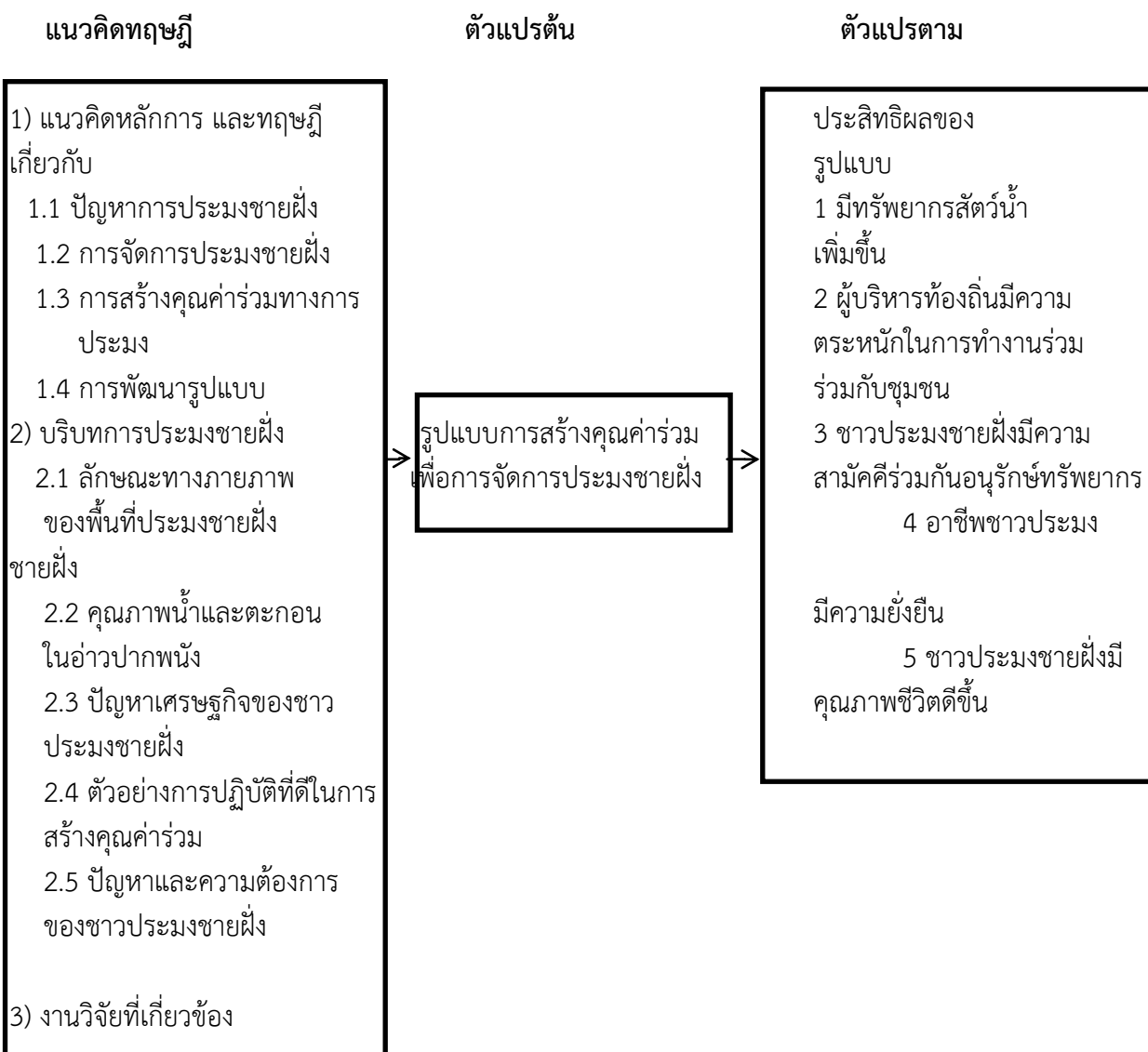
รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ เช่น การใช้สารพิษ ยาเบื่อเมา การทำลายป่าชายเลน ทำให้สัตว์น้ำไม่มีที่พักพิงหลบภัย สัตว์น้ำจึงลดน้อยลง ชาวประมงชายฝั่งจึงมีความยุ่งยากในการหาเลี้ยงชีพ เกิดปัญหาความยากจนและปัญหาครอบครัวต่าง ๆ

ในการวิจัยมีการดำเนินการ คือ 1) การศึกษาบริบทการประมงชายฝั่ง 2) การพัฒนารูปแบบ การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง และ 3) การประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง สำหรับผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ การค้นพบข้อมูลบริบทชุมชน การประมงชายฝั่ง ได้รูปแบบ ในการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง และ เป็นการเพิ่มคุณค่า แก่ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ทำให้ชาวประมงมีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้นตามนโยบาย Thailand 4.0 และสามารถนำรูปแบบไปใช้ในการสร้างคุณค่าร่วมในชุมชนอื่น ๆ ได้

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการประมงชายฝั่ง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบ การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง
3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง

### กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

### ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1. บริบทชุมชนการประมงชายฝั่ง ได้แก่ ได้แก่ 1.1) ผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการประมงชายฝั่ง 1.2) ลักษณะทางกายภาพของอ่าวปากพนัง 1.3) ผลการวิเคราะห์น้ำและดินตะกอนในอ่าวปากพนัง 1.4) สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของชาวประมงชายฝั่ง 1.5) การปฏิบัติที่ดีในการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง 1.6) ปัญหาและความต้องการของชาวประมงชายฝั่ง

2. พัฒนารูปแบบ รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งประกอบด้วย 2.1) ผลการออกแบบรูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง 2.2) ผลการตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 2.3) ผลการทดลองรูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง

3. ประสิทธิผลจากการใช้รูปแบบ มีขอบเขตเนื้อหา คือ มีทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ผู้บริหารท้องถิ่นมีความตระหนักในการทำงานร่วมกับชุมชน ชาวประมงชายฝั่งมีความสามัคคีร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรของตน อาชีพประมงชายฝั่งมีความยั่งยืน และ ชาวประมงชายฝั่งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ศึกษา คือชาวประมงอ่าวปากพนัง จำนวน 9 ตำบล จำนวน 3,763 ครัวเรือน จำนวนประชากร 14,855 คน

2. กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) กรรมการชุมชน จำนวน 90 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านประมงชายฝั่ง จำนวน 7 คน และ 3) นักวิชาการ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 102 คน

### ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษาคืออ่าวปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ 126 ตารางกิโลเมตร ด้านทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอเมือง ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอปากพนัง ทิศเหนือ (ปลายแหลมตะลุมพุก) ติดต่อกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับแม่น้ำปากพนัง (เอกสารปากพนัง โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังตามพระราชดำริ, 2547)

### วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาบริบทเกี่ยวกับการประมงชายฝั่งประกอบด้วย 1) สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการประมงชายฝั่ง โดยการจดบันทึกและใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) ศึกษาลักษณะทางกายภาพของอ่าวปากพนังโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสังเกต 3) วิเคราะห์คุณภาพน้ำโดยใช้เครื่องมือ Lead. AOAC (2016) Method 948.24 AAS Flame Cadmium, AOAC (2016) Method 999.11 AAS Flame Chromium, AoAc (2016) Method 972.25 Method 948.24 AAS Flame. เก็บตัวอย่างสารตะกั่ว แคดเมียมและโครเมียมในน้ำและในดินตะกอนบริเวณปากแม่น้ำปากพนัง แม่น้ำปากนคร และบริเวณแหลมตะลุมพุกเพื่อนำตัวอย่างน้ำมาวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ 4) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนชาวประมงโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และสังเกต 5) วิเคราะห์ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีโดยการศึกษาจากเอกสาร 6) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชาวประมงโดยใช้แบบสัมภาษณ์

2. พัฒนารูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งโดยการออกแบบรูปแบบ การตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญมีวิธีการดังนี้

2.1 การออกแบบรูปแบบการจัดการประมงชายฝั่ง ให้ครอบคลุม 4 ด้านคือ ด้านการอนุรักษ์พันธุ์ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านแปรรูปสัตว์น้ำ

2.2 การตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน พิจารณาถึงความเหมาะสมคุณค่าในการพัฒนาและใช้ประโยชน์ได้จริงในบริบทประมงชายฝั่ง

2.3 การทดลองรูปแบบ นำรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงพัฒนา ทดลองใช้ ณ หมู่บ้านตำบลท่าซึก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.4 ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบ ผู้วิจัยจะต้องลงปฏิบัติการภาคสนามโดยนำรูปแบบที่ผ่านการพัฒนาไปใช้จริง ณ หมู่บ้านบางไกรไค้ง ตำบลปากพั่นฝั่งตะวันออก จังหวัดนครศรีธรรมราช สังเกตการเปลี่ยนแปลง ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ใช้วิธีประชุมกลุ่มย่อย และสัมภาษณ์ชาวประมง

### สรุปผลการวิจัย

#### 1. ผลการศึกษาบริบทการประมงชายฝั่ง มีดังนี้

1.1 สรุปผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย พบว่า พื้นที่อ่าวปากพั่นเดิมเคยมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานทั้งคนไทยและคนต่างชาติ เช่น จีน และชาวไทยมุสลิม จำนวนประชากรประมาณ 105,400 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง รับจ้างใช้แรงงานและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ชาวประมงชายฝั่งอ่าวปากพั่นได้ยึดอาชีพประมงมาเป็นเวลานานจนถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของคนในพื้นที่นี้ แต่ต่อมาความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวได้ลดลงจากสาเหตุต่าง ๆ ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดวาตภัยแหลมตะลุมพุก พ.ศ. 2505 การสร้างเขื่อนปิดกั้นแม่น้ำปากพั่น พ.ศ.2547 การที่จะทำให้อ่าวปากพั่นกลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งจะต้องมีการร่วมมือของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชาวประมงชายฝั่งเอง องค์กรชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรเอกชน และจะต้องมีกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งอย่างจริงจัง โดยยึดหลักการปฏิบัติที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้อย่างยั่งยืนตลอดไป

1.2 สรุปผลการศึกษาลักษณะทางกายภาพอ่าวปากพั่น จากการเกิดวาตภัย 2505 และการปิดเขื่อนอุทกวิทยาประสิทธิ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ จากการทับถมของตะกอนและทรายโคลน ทำให้อ่าวปากพั่นตื้นเขิน รวมทั้งร่องน้ำและลำคลองสาขาต่าง ๆ ก็ตื้นเขินด้วย นอกจากนั้นทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลง โดยเฉพาะปลา 2 น้ำที่ว่ายขึ้นลงไปวางไข่บริเวณต้นน้ำและออกไปเจริญเติบโตในอ่าวไม่สามารถขึ้นลงได้ ทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์เป็นจำนวนมาก และจากการที่มีเครื่องมือประมงหนาแน่นทำให้สัตว์น้ำหลายชนิดลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว ส่วนป่าชายเลนรอบ ๆ อ่าวปากพั่นก็เสื่อมสภาพลงเช่นกัน จากสาเหตุหลายประการ เช่น การตัดไม้ใช้สอย การขุดพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การตั้งถิ่นฐาน และอื่นๆ

1.3 การวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจของชาวประมงชายฝั่งอ่าวปากพั่น พบว่า สภาพเศรษฐกิจของชาวประมงชายฝั่งอ่าวปากพั่นแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคก่อนมหาวาตภัย (ก่อน พ.ศ.2505) มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มาก 2) ยุคหลังวาตภัย อ่าวปากพั่นได้รับผลกระทบจากการทับถมของตะกอนทรายและดินโคลน ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลง และในยุคที่ 3) เป็นยุคการสร้างเขื่อนอุทกวิทยาประสิทธิ์ปิดกั้นแม่น้ำปากพั่น ทำให้กระแสน้ำไม่ไหลขึ้นลง ทำให้อ่าวตื้นเขินและสัตว์น้ำไม่สามารถว่ายขึ้นลงระหว่างแม่น้ำปากพั่นกับอ่าวไทยได้ ทำให้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ ประกอบกับมีกลุ่มทุนมีการจับสัตว์น้ำแบบทำลายล้างโดยใช้อวนรุน อวนลาก ที่มีตาถี่จับปลาขนาดเล็กทำให้ขาดห่วงโซ่อาหาร จากการลดน้อยถอยลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ ทำให้สภาพเศรษฐกิจของชาวประมงชายฝั่งอ่าวปากพั่นได้รับผลกระทบไปด้วย

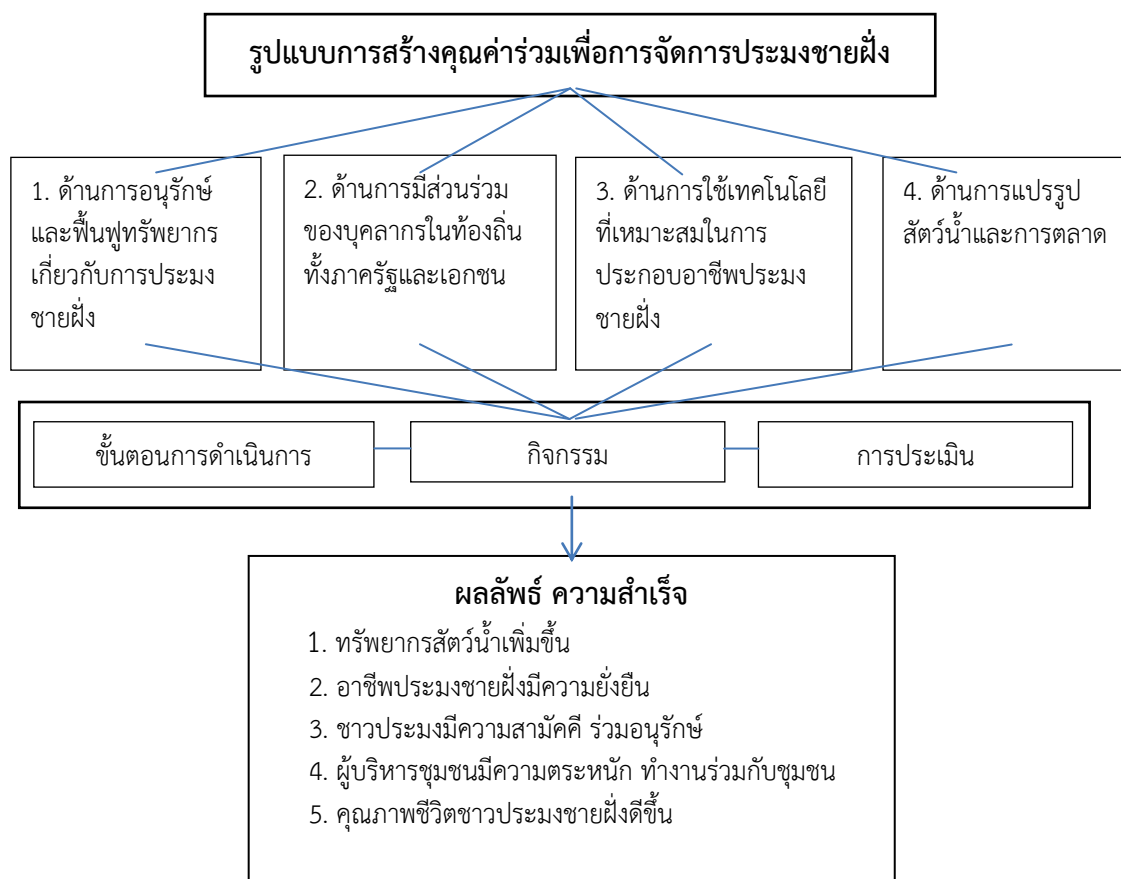
1.4 ผลการศึกษาตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี ในการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อจัดการประมงชายฝั่ง ปรากฏว่ามีตัวอย่างที่ดีสามารถนำไปเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติเพื่อสร้างคุณค่าร่วมแก่ทรัพยากรประมงชายฝั่งอ่าวปากพนังได้หลายด้าน เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การแปรรูปสัตว์น้ำหลากหลายชนิดทำให้มีมูลค่าสูงขึ้น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีราคาสูง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งอย่างรู้คุณค่า มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้อย่างยั่งยืน

1.5 ผลการวิเคราะห์น้ำและในดินตะกอนอ่าวปากพนัง จากการเก็บตัวอย่างน้ำทะเลและดินตะกอนในอ่าวปากพนัง มีผลการวิเคราะห์คือทั้งสารตะกั่ว แคดเมียม และโครเมียม ไม่เกินมาตรฐานที่กำหนด

1.6 ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการของชาวประมงชายฝั่ง พบว่า ปัญหาอ่าวตื้น ชาวประมงชายฝั่งต้องการให้ทางราชการขุดลอกแม่น้ำลำคลองที่ตื้นเขิน เพื่อให้น้ำไหลได้ดีขึ้น ทำให้สัตว์น้ำเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ปัญหาน้ำไม่ไหลขึ้นลงในอ่าว ขอให้ตั้งกรรมการจากประมงชายฝั่งร่วมพิจารณาในการปิด - เปิดประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ คือให้เปิดประตูระบายน้ำในฤดูฝน 5 เดือน และปิดประตูระบายน้ำในฤดูแล้ง 7 เดือน พร้อมกับศึกษาผลกระทบและปรับปรุงแก้ไข ส่วนในด้านอื่น ๆ เช่น ต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ ที่มีราคาสูงเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ส่งเสริมการปลูกป่าชายเลนที่เป็นป่าธรรมชาติดั้งเดิม ยกเลิกการปลูกไม้โกงกางใบใหญ่ ส่งเสริมการปลูกป่าจาก และไม้ใช้สอย รวมทั้งการทำโครงการอนุรักษ์สัตว์น้ำ เช่น จัดเขตอนุรักษ์ คือ การจัดเขตที่ดินทำกินให้แก่ราษฎร โดยไม่ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์ทั้งหมด

2. ผลการพัฒนารูปแบบ การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อจัดการประมงชายฝั่ง มีดังนี้

2.1 ผลการออกแบบรูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อจัดการประมงชายฝั่ง พบว่าการจัดการประมงชายฝั่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรเกี่ยวกับประมงชายฝั่ง ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ และ ด้านการแปรรูปสัตว์น้ำและการตลาด โดยแต่ละด้านประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ กิจกรรม และการประเมินผล ตลอดถึงผลลัพธ์ความสำเร็จ ดังภาพประกอบที่ 2



ภาพที่ 2 รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง  
โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงาน กิจกรรม และการประเมินผลดังนี้

### การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง

| เนื้อหาารูปแบบ                                                                                               | กิจกรรม                                        | การประเมินผล                                                     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| 1 ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู                                                                                      | การฟื้นฟูและอนุรักษ์สัตว์น้ำ พืช<br>ทนเค็ม     | คณะกรรมการดำเนินการ                                              |
| 2 ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากร<br>ใน การบริหารงานที่เอื้อต่อการ<br>ส่งเสริม<br>ท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน     | ประมงชายฝั่ง                                   | อปท.ติดตามประเมินผล                                              |
| 3 ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม<br>ในการประกอบอาชีพประมง<br>ที่เกี่ยวข้องอวนรุน อวนลากใน<br>เทคโนโลยีชายฝั่ง | ส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมาย                    | สัมภาษณ์ช่างต่อเรือ และช่างทำ<br>สมัยใหม่                        |
| 4 ด้านการแปรรูปสัตว์น้ำ                                                                                      | จัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง<br>และการตลาด | ประเมินความรู้ ความเข้าใจจาก<br>การปฏิบัติแบบทดสอบและ<br>การตลาด |

2.2 ผลการตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ สรุป ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.86

2.3 ผลการทดลองรูปแบบ โดยทดลองใช้กับชุมชน ตำบลท่าซึก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบชาวประมงบ้านบางไถ่ จังหวัด นครศรีธรรมราชพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ คือ ชาวประมงให้ความร่วมมือด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ชาวประมงและผู้ประกอบการให้ความร่วมมือยึดถือในกฎระเบียบมากขึ้น ชาวประมงมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ และ ด้านการแปรรูปสัตว์น้ำและการตลาด

3 ผลการประเมินประสิทธิผลจากการใช้รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง กรรมการชุมชนบ้านบางไถ่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการ ขั้นตอนทำกิจกรรม และขั้นตอนการ ประเมินเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น อาชีพประมงชายฝั่งมีความยั่งยืน ชาวประมงมีความสามัคคี ร่วมอนุรักษ์ ผู้บริหารชุมชนมีความตระหนัก ทำงานร่วมกับชุมชน และเพื่อทำให้ คุณภาพชีวิตชาวประมงชายฝั่งดีขึ้น

## อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการประมงชายฝั่ง 2) พัฒนารูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งและ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประมงชายฝั่ง พบว่า มีปัญหาการประมงชายฝั่งเป็นอาชีพ และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่จะต้องดำเนินงานอย่างเหมาะสมและมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้อาชีพประมงชายฝั่งมีความยั่งยืน และมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ในเวลาเดียวกัน ลักษณะทางกายภาพของอ่าวปากพนัง พบว่า พื้นอ่าวมีลักษณะตื้นเขินมากขึ้น ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ระบบนิเวศของอ่าวเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดผลกระทบต่อการประมงชายฝั่ง มีดินตะกอนในอ่าวปากพนังเพิ่มขึ้น สภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของชาวประมงชายฝั่งมีรายได้น้อย ซึ่งเป็นผลจากการที่ไม่มีการอนุรักษ์และพัฒนาการประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน กิจกรรมที่จะส่งเสริมให้มีการประมงชายฝั่งมีรายได้มากขึ้น แต่ชาวประมงชายฝั่ง มีปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินในการตั้งถิ่นฐานทำให้ขาดความรักในท้องถิ่นตนมีผลต่อการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐในการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนและสอดคล้องกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2547) ที่ได้ศึกษาพื้นฟูลุ่มน้ำปากพนังด้วยพลังชุมชน ปี พ.ศ. 2547

2. จากผลการศึกษารูปแบบการสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่ง พบว่า รูปแบบประกอบด้วยขั้นตอน กิจกรรมและการประเมินผล 4 ด้าน คือ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรเกี่ยวกับประมงชายฝั่ง ด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรภาครัฐและประชาชน ด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง และด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและการตลาด ผลพบว่า อ่าวปากพนังตื้นเขินขึ้นกว่าเดิม จากการทับถมของโคลนทราย ที่เป็นอย่างนี้เพราะเกิดผลของพายุแฮเรียตเมื่อ พ.ศ. 2505 และผลจากการปิดเขื่อนอุทกวิภาสประสิทธิ์ เมื่อ พ.ศ. 2547 และมีการฟื้นฟูลุ่มน้ำปากพนังด้วยพลังชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2547) บันทึกของนิเวศ วนคุณากร ในเรื่องเสน่ห์ทะเลชุมพุก หนังสือที่ระลึกนางห้วย เลิศคุณากร (2546) และของระพีพรรณ วงศ์ประเสริฐ (2556, 52) เรื่อง การสร้างคุณค่าร่วมแนวปฏิบัติที่ดีสู่สังคม

3. จากผลการประเมินประสิทธิผลจากการใช้รูปแบบ พบว่า เมื่อชาวประมงชายฝั่งนำรูปแบบไปใช้ จะทำให้ชาวประมงมีการวางแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ผู้บริหารท้องถิ่นมีความตระหนักในการร่วมมือกับชุมชนในการใช้รูปแบบ ชาวประมงชายฝั่งมีความสามัคคีในการร่วมกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรตามรูปแบบ ในรูปแบบมีแผนพัฒนาอาชีพประมงชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวประมงชายฝั่ง ซึ่งสอดคล้องกับมานิต เพชรประดับ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องการรวมกลุ่มอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวของเกษตรกร ตำบลระวะอำเภอรอนด จังหวัดสงขลาและงานวิจัยของพระบุญส่ง ไกรวงศ์ (2544) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน และยัง

สอดคล้องกับชัยรัตน์ จุสปาโล (2556) ที่วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งเพื่อการพึ่งตนเองของชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

### ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู ควรมีดังนี้

1) ควรจัดทำแผนงาน โครงการและกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูเพื่อให้ชาวปากพนังเกิดความอุดมสมบูรณ์ 2) กำหนดพื้นที่อนุรักษ์ทั่วอำเภอในหลายรูปแบบ เช่น พื้นที่บางส่วนของอำเภอปากพนัง ปักไม้ไผ่เป็นแนวเขตอนุรักษ์ ห้ามตัดพื้นที่อนุรักษ์ในที่สาธารณะ โรงเรียน สถานที่ราชการ เป็นต้น 3) จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน ปลูกต้นไม้หมุนเวียนเพื่อการใช้สอย ทำเชื้อเพลิง ปลูกต้นจากเพื่ออนุรักษ์ชายฝั่ง อนุรักษ์สัตว์น้ำ และการใช้สอยหรือเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ 4) ควบคุมเครื่องมือประมงไม่ให้มีมากเกินไป เช่น แร้วปูแบบสองขอบ ไซตักปู ตังหว่า (ไซถไฟ) เรืออวนลาก อวนรุนขนาดเล็กในอ่าว ยอักษ์ หรือการใช้สารพิษ ระเบิด กระแสไฟฟ้า เป็นต้น 5) ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันสำคัญทางศาสนา วันเกิดของแต่ละคน เป็นต้น 6) สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตสำนึกรักษ์บ้านเกิด โดยมีองค์กรชุมชนเป็นผู้ประสานงานและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2) การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งในด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) องค์กรภาครัฐ เอกชน หน่วยงานท้องถิ่นและประชาชน ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาประมงชายฝั่ง 2) สร้างความร่วมมือ ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพ 3) จัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณประจำปีของจังหวัด อบต. และงบประมาณพิเศษอื่น ๆ

3) การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งในด้านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ควรสร้างความเข้าใจและความตระหนักแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการดูแลด้านการประมงชายฝั่งให้มีความยั่งยืน และการใช้เครื่องมือประมงที่เหมาะสม 2) การใช้เทคโนโลยีในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่มีราคาสูงและควรเลี้ยงให้หลากหลายชนิดเพื่อสร้างคุณค่าร่วมให้มากขึ้น 3) การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีให้มากขึ้นเพื่อสร้างคุณค่าร่วม เช่น การตากผลผลิตด้วยตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ การใช้แผงโซลาร์เซลล์ผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน การต่อเรือประมงชายฝั่ง เป็นต้น

4) การสร้างคุณค่าร่วมเพื่อการจัดการประมงชายฝั่งในด้านการแปรรูปสัตว์น้ำและการตลาด

1) ควรมีการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการแปรรูปสัตว์น้ำให้มากขึ้น และหลากหลายชนิดเพื่อเพิ่มมูลค่าสัตว์น้ำ เช่น ปลาอินทรี ปลาเสียด ปลาเก๋า ปลากระบอกร้า 2) ส่งเสริมตลาดรับสินค้าสัตว์น้ำในท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเก็บค่าเช่าแผงขายสินค้าที่ไม่แพงนัก จัดตลาดให้ถูกสุขลักษณะ มีความสะอาด สดอาด ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยบูรณาการรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอ่าวปากพนัง
2. ควรพัฒนารูปแบบด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง
3. ควรพัฒนารูปแบบด้านการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรในท้องถิ่นกับภาคประชาชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ทรัพยากรชายฝั่ง
4. ควรทำการวิจัยโดยการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนารูปแบบและเพิ่มคุณค่าแก่ทรัพยากรประมงชายฝั่ง

## References

- Department of Environmental Quality Encouragement. (2004). *Rehabilitation of Pakpanang Basin by Community Strength*. Dept. of Env. Quality Encouragement. Bangkok.Ministry of Natural Resources and Environment.
- Chankeo, K. (2003). *Mixed Method of Environmental Management*. Kasetsart University press. Bangkok: Faculty of Environment, Kasetsart University.
- Juspalo, C. (2013). *Model of Self Reliance in Coastal Resource Management*. Bangkok: of Kho Sarai Island Sa tun Province.
- Sungkep, T. 2013. *Sustainable Development*. (2 th). Bangkok: Press of Chula longkorn University.
- Doungsuwan, N. (2013). Sustainable Indication for Fishery Resource by Catching in Songkhla lake, *Ph.D Thesis*, in Environmental Management. Songkla Songklanakarin University.
- Wanakunakorn, N. (2003). *Charm of Pak Panang Mallet* . Memorabilia Commemorative Book Mrs. Huai Lert Khunakorn Nakhon Si Thammarat Province.
- Phairat, B (Editor). 2017. *Constitution of the Kingdom 2017 of Thailand 2017*. Nonthaburi: Thanarat Printing.
- Wimolsiri. P. 2016. *Twenty Year National Strategy for the Future of Thailand for Security, Wealth and Sustainability*. Bangkok: Secretariat National Economic and Social Development Board.
- KraiwongB. 2001. Public Participation in Mangrove Conservation and Rehabilitation. *Master of Arts*, Thai Studies Branch Thaksin University, Songkhla University.
- Jehama, M and the Faculty. (2016). *Project on creating knowledge about food transformation in the community*. Some local fisheries In Pattani Province Area. Complete Research Report For Local Areas, Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Petchpradap M. 2018. A group of white shrimp occupation of farmers in Rawa Subdistrict, Ranot District, Songkhla Province. *M.A. Thesis*. Learning Council for Everyone (Life).
- Wongprasert R. . 2013. Creating common value Best Practices for Society. *Journal of Public Administration*. 33 (3). July - September.p.75-81.
- Kanthathapong S. Kiattichai Kalasin, and Phannaphatr Savetpanuvong. 2016. Factors of partners affecting the success of creating value using Together with society. *Journal of Research and Development*. KMUTT 39(4). October - December. P.649-659.